

1964/1944

/VI. 22./

108120

XLI. évfolyam.

1944 június

6. sz. (372)

ERDÉLY

Tanulságul

1942. augusztus 2-án avatták fel Hargitafüdüdön az EKE csíkszéki osztályának Úz Bence menedékházát, melyen az EKE központja is képviseltette magát e sorok írójával együtt egy kis küldöttséggel. Reggel a felavatás előtt a fürdőtelep kis kápolnájábañ misén vettünk részt. A fürdőtelep közönsége — vasárnap lévén — zsúfolásig megtöltötte a kis kápolnát, annak szentély felőli részében volt még csak egy kis szabad hely. Már folyt a szertartás, amikor három hölgy jött be. Az említett üres hely felé tartottak és itt térdreomolva buzgón imádkoztak. Egész újnak látszó csinos turistaruha volt rajtuk, ami szinte azt a benyomást tette, hogy ünneplő turistaruhájuk.

A látvány, amint alázatosan leborulva mély áhítatba merültek, olyan megható és büszke örömmel töltött el, hogy szerettem volna kikiáltani: nézzetek oda: ez a turista. Vallásos, mély lelkű, alázatos, szerény. És nem az, amilyennek talán sokan szeretik hiesztelni, hogy a vadonok járása az embert is elvadítja, istentelenné teszi, hogy a turista csak arra való, hogy ordításával felzavarja a természet csendjét, könyörtelenül legázolja a vetést, leverje az éretlen szilvát, felgyujtsa az erdőt, kirugja a korcsma oldalát, szóval, hogy az emberek valahogy el ne felejtsek, hogy mi a tártjárás.

Ezután következett a menedékház felavatása, amely nagyobb nyilvánosság nélkül a menedékházban folyt le. Szokott értelemben vett felavatásnak nem is volt nevezhető, szinte egyedül csak a menedékház építésére vonatkozó történeti adatok ismertetéséből állott. Több gátló körülmény összejátszása folytán ugyanis nagyobb ünnepély rendezésére nem volt lehetőség, bár egy ilyet ez a nem kis szabású turistaalkotás mindenesetre megérdemelt volna. Azonban nem az ünnepély a fontos, hanem a munka, a tett és ennek eredménye. Ez pedig megvolt és ez mindenesetre jobb, mint a liliputinak göliátünneplése, égis lobogó görögtüzeket gyujtani a semminek — ami bizony közéletünk egyes területein eléggé szokásban van.

A tehát inkább csak beszámolóknak mondható avatás után megebédeltünk; kiki a maga hátizsákjából. Csíkszeredai testvéreink hétfői munkájukra való tekintettel délután már hazaindultak, mi pedig a Bagolykő felé

egy kis sétát téve, estére visszatértünk a menedékházba. Korán kellett vacsoráznunk, hogy hajnalban megindulva, elérjük Csíkszeredán a kolozsvári reggeli vonatot.

Már sötét volt, mikor a menedékház közös ebédlőjében vacsorázva, megjelent a három fenti hölgy. Úgyet sem vetve ránk, a tőlünk legtávolabbi asztalhoz letelepedtek szintén vacsorázni. Rövid ideig csendesen beszélgettek, hamarosan azonban az egyik hölgy, aki egyébként bakfiskorának legalább szerényebb jubileumára már jogosult lett volna, hangosra fordította a beszédet, aminek célja csak az lehetett, hogy az a mi figyelmünket se kerülhesse ki. Nyilván arra számított, hogy véleményéhez mi is csatlakozva, együtt szapuljuk az itteni túrhetetlen állapotokat. Csak úgy emlétt belőle a szóáradat, melyből elég csak annyit idéznem, amennyire határozottan emlékszem:

— Nincs egy tisztességes fekvőhely!... Hol van itt fürdőszoba!?... Villanyvilágítás... Angol WC... Hideg-meleg víz!...

Dícséretére legyen mondva, nem hiányolta (vagy tán csak elfelejtette) a személyfelvonót, a téli narancskertet, a csillárokat, a frakkos pincért stb. E helyett megvetőleg csak összegező ítéletvéleményét mondotta ki, jól kihangsúlyozva:

— Valóságos Ázsia! Ez turistaház?! Ez nem turistaház!

— De a nagyságos asszony sem turista! — vágta vissza rögtön egyikünk, aki minden csitításom ellenére sem tudta tovább magába fojtani a szót.

Kínos csend következett. Mi felkeltünk, aludni tértünk. Ők még maradtak, de bizonyosan nem szó nélkül. Hogy azonban távozásunk után mi kerültünk nyelvhegyre, ahhoz kétség sem férhet; ahhoz sem, hogy a ránk halmozott széppel és jóval aligha dicsekedhetnénk el. Lehet, hogy távozásunk után kérdezősködtek is a menedékház őrenél felőlünk, hogy kik ezek a vadak, akik bárdolatlanságukkal éppen beleillenek ebbe az Ázsiába. Mi nem érdeklődtünk felőlük. Máig sem tudjuk, kik, mik voltak, hol vannak, merre járnak, vagy talán ma már szabad mozgásukban is akadályozva lehetnek... Éppen ezért szinte személytelenül rögzíthető le ez az eset, mely ékes példája turistaságunk újabban terebélyesedésnek induló szomorú fattyúhajtásának.

Hibánk lehet, hogy terembe való lépésüknél nem fogadtuk. De a köszönés nélküli megjelenés, a fölényes viselkedés, mindjárt a lefitymáló megjegyzések áradata percről-percre rontották a közelebbi barátkozás légkörét. Egyébként sokszor nem is árt a kritikát gátlás nélkül szabadjára hagyni. Ami kikíváncozik, jöjjön ki. Az így elhangzott kétségtelenül őszinte szavakból sok értékes észrehevés és hasznos tanulság szűrhető le.

Ha elégedetlen hölgyeink csak távolról is sejtették volna, hogy abba a lecsepült menedékházba alapjától, sőt még előbb menve már elgondolásától és tervétől kezdve a tető utolsó zsindelelyének rászegzéséig mennyi tisztá

turista lelkesedés, mennyi kétség, de ezeken mindig győzedelmeskedő szívós kitartás, idegőrlődés, a súlyos gondoknak mennyi álmatlan éjszakája van beleépítve! Szerencse, hogy a fenti jelenetnek csíkszéki testvéreink közül senki sem volt tanuja. Hogy esett volna ez nekik, akik a hatalmas építkezés ezernyi baja-gondja tetejébe még személyi kölcsönt is vettek fel (mennyi lótás-fusásuk volt azzal is, hogy megkaphatták), súlyos egyéni adósságokba mentek be, *zálogba tették szegényes kenyerüket*, hogy a végre tető alá hozott menedékház ne ástson üresen, hanem hogy minél hamarabb a legszükségesebb berendezése is meglegyen. És ez meg is lett, sőt nemcsak tűrhető, hanem ennél jobb. Mit felelhettek volna ők a lesújtó ítéletre? Valószínűleg ők is szó nélkül hagyták volna: született világtalanoknak minek magyarázni a színeket! De szívük mélyébe bizonyosan befészkelődött volna a minden további nemes és önzetlen törekvést megölő mélységes keserűség, hogy íme hosszú küzdelmes fáradozásukért, áldozathozatalukért, gyönyörű teljesítményükért a köszönet, az elismerés: „Ázsia.“

Lehet, hogy csíki testvéreink erről az épületes üdvözlőbeszédről, mely a menedékház felavatása napján kéretlenül elhangzott, csak most értesülnek először. Két év távolságból bizonyosan nem illeti őket már érzékenyen. Kivette az élet már az az idő, amely viszont az ő érdemüket nem fogja elhomályosítani.

Nem valószínű, hogy hölgyünknek tudomására juthatna üdvözlőbeszédének ez a közzététele. Ha igen, lehet, hogy szégyelleni fogja magát, de lehet, hogy nem, sőt alkalomadtán csakazértis még különbet mond. Lelke rajta. Az ő baja. Ide kívánczik azonban ezzel az esettel kapcsolatban az alábbi kis turaleírás, okulásul az összes elégtelen és morgó turistáknak.

*

Régen, még az első világháború előtt (1905) a Dragán-völgyében vettem fel geológiailag egy területet. Ma ebben a völgyben majdnem egészen végig iparvasút van kiépítve. Akkor ennek még nyoma sem volt, tervén azonban már gondolkoztak; helyének kijelölésére méricskélő szakemberek is ki-kiszállottak. A tervet a völgy gyér román lakossága meglehetősen ferde szemmel nézte, világos volt ugyanis, hogyha az iparvasút elkészül, a Dragánon a faúsztatás rögtön megszűnik, amivel ők igen jó keresetüktől esnek el. Rövidlátásuknál fogva természetesen nem gondoltak arra, hogy az erdőkitermelés továbbra is biztosítja kenyerüket, csak éppen foglalkozást cserélnek.

Tulajdonképpen munkaterületemtől egy távolabb eső vidéket is fel kellett keresnem a Dragán felső vízkörnyékén, a Zerna pataknak a Dragánba való torkolata vidékén, ahol addig még nem jártam. Megvallom, meglehetősen szorongó érzéssel indultam meg, mert a meglátogatandó vidék „kultúrális“ viszonyait a térkép is s kérdezősködésemre a bemondások is nagyon sötéten ecsetelték. Kellemetlen volt, hogy emberem, aki addig velem járt, a faképnél hagyott. Megunta a gyűjtött köveket cipelni, sokkal kényelme-

sebbnek tartotta a faúsztatásnál való pepecselést, s főképpen az nem ment a fejébe, hogy miért kell nekem úttalan vadonokon át toronyiránt csörtetni, mikor ugyanoda tisztességes ösvényen is el lehet jutni.

Tehát egyedül indultam. Azaz mégse, mert kötőre kalapácsomon kívül egy jókora mordály is szörnyülködött övemem, mely külsőleg roppant emelte hatalmi tekintélyemet. Igaz, hogy afféle buta ólomgolyós forgópisztoly volt, de különben egészen megbízható; t. i. annak, akire ráfogta az ember. Durrant azonban akkorát, hogy az ember nekikészülve is majd hanyattvágódott tőle. Ez pedig óriási előny, mert a nagy hang már közéleti tapasztalat szerint is sokszor hatékonyabb, mint a magja.

A sors hamarosan összehozott félelmetes erdővágó fegyverekkel felszerelt tizenkét favágóval. Minthogy irányunk egy volt, akarva, nem akarva csatlakoznom kellett hozzájuk, tudva, hogy a havasiak egyenesen sértésnek veszik, társaságuk megvetésének, ha ilyen esetben kerülni próbáljuk velük a keveredést. Kíváncsiságukat természetesen hamar felköltötte oldalomon a kézi ágyú. Szerették volna közelebről is megnézni. Ebbeli kíváncsiságukat legalább részben azzal tartottam célszerűnek kielégíteni, hogy löttem vele egyet a levegőbe. A durranással mód felett meg voltak elégedve, de bizalmatlanságomat mégis nehézményezték s azzal akarták eloszlatni, hogy ne féljek, mert azt a másik mérnököt sem akarták éppen annyira elverni. (Nyilván az iparvasúttal kapcsolatos terepszemlénél történhetett valami kis eset; erre céloztak.) Nem mondhatnám, hogy ez különösképpen megnyugtatómra szolgált volna, különösen, mert hirtelen eszembe jutott, hogy ebben a társaságban kétségtelenül én vagyok a tizenharmadik, sőt a kirívó tizenharmadik. Ha valaki nem is babonás, lehetetlen, hogy ilyen helyzetben ne piszkálódjék kellemetlenül benne ez a tudat.

Közben távoli morgás jelezte, hogy a magas hegyek fölött kibukkanó felhőknek a hegyektől eltakarva hátrább nagyon mérges folytatása lehet. Tényleg pár perc múlva már nyakunkba is zúdult egy hatalmas zápor. Előle egy kis sziklaeresz alá zsúfolódtunk be, ahol nekem társadalmi állásomra való tekintet nélkül a legkényelmetlenebb hely jutott. Éppen előttem volt egy sziklacsorgó, ami arra kényszerített, hogy lábujjhegyen állva, a legteljesebb egyenes tartással háttal a sziklafalnak lapuljak. Soha életemben nem tartottam még olyan fent az orromat.

Ömlött a zápor. Féktelenül vagdalkozott a villám. Olyan egymásba-folyó, dobhártyaszaggató ropogások és csattanások reszkettették meg a sziklás szűk völgyet, hogy mordályom bizonyosan pukkadozott a sárga irigységtől. A fiókistenítélet rendkívül megjámborította úiltársaimat, valószínűleg záporosó módjára hányták magukra a keresztet, s ha volt is irányomban valami mérnöki eljárásféle szándékukban, Isten ujját gondolhatták a tomboló égiháborúban.

A zápor elvonultával a Dragánt már nem soká követhettük, mert annak olyan sziklás összeszűkülése következett, hogy szárazföldön járó ember

részére itt már egyszerűen vége volt a világnak. Át kellett térnünk egy mellékpatak (Zernisóra) völgyére, s ott kapaszkodtunk fel valami boka-egyengető ösvényfélén a vízvázasztóra, onnan azután le a Zerna völgyébe. A Zerna-völgy felé ereszkedve, a nap már lemenőben volt, s amint hanyatlott az lefelé, annál jobban meredezett fel előttem a sötét kérdés: hol fogom én ebben az elhagyatott vadonban az éjszakát tölteni. Nem is az volt a kérdés, hol fogok aludni, mert az alvás lehetőségének még reménye is túlzott igényességnek látszott. Előzékeny turistatársaim azonban megnyugtattak, hogy menjek csak velük, mert az egész nagykiterjedésű környéken az övükén kívül más szállás nincs. Különben itt egyedül bolyongani már azért sem érdemes, mert az embert biztosan megeszik a medvék. Szót fogadtam. Lesz, ami lesz. Legfeljebb elfürészelnék, amint ezt a gondolatot az istentelen nagy fürészekre vetett pillantásom hirtelenében eszembe juttata. Ez még mindig előkelőbb halál, mint medvéknek gyomortartalmává lenni. Ott van ugyan a mordályom, igen de a medvék olyan bárdolatlan és minden finomabb belátás nélküli lények, amelyeket pusztán csak a nagy hang komolyabb elhatározásukban nem igen ingat meg.

Az ígért tanya a Zerna-patak völgyének egy kis tisztásán volt. Állt pedig ez földretett echószzerű roppant kezdetleges néhány faalkotmányból, fenyőkéreggel befedve. Tulajdonképpen csak egy volt közülük használható állapotban, a többit — időszerű kifejezéssel élve — mintha bombatámadás érte volna. Az egyedüli épbe telepedtünk le, annak már ugyan-csak megfeküdt fenyőalomjára. A helykiosztásnál polgártársaimnak igazán előzékenysége folytán az emborsor közepe tájára kerültem, minthogy az én gunyám volt a legvékonyabb.

A beállott éjszakával társaim lelke rögtön elszállott a föld gyötrő rögeiről az álmok pehelypuha, színes világába, de testük sajnos ott maradt és ennek folyton forogni kellett. Olyan szorosan kellett a szűk hely miatt egymáshoz préselődnünk, hogy szomszédjaim minden fordulatuknál agyonnyomással fenyegettek, idegesen kalimpáló kezükkel, lábukkal pofoztak, rugdostak. Ez és a közvetlen egymásba való szuszogás a végtelenségbe nyújtotta ki a virradatot, ami végre is eljött, mintahogy egyetlen éjszaka sem volt még a világon, aminek egyszer vége ne lett volna.

Természetes, hogy már hajnalban feltápáskodtunk valamennyien. Megköszönve szívességüket, elváltunk, ők felfelé, én lefelé mentem a Zerna mellett. Már előzőleg beiktattam aznapi tervembe, hogy ha már itt vagyok, hivatalos útirányomból egy kis kitéréssel egyúttal az Ördögalmot is felkeresem, melyet addig még csak hírből ismertem, de tudtam térképeken a pontos helyét, a Dragán pataknak a Zerna torkolata fölötti egy kis mellék-völgyében.

A Dragán patakig a lejutás egész könnyen ment, a dragáni állapotok azonban lehangoltak. Nem volt ott még egy vadcsapás sem. Ez voltaképpen szerencse, mert az ember így minden külső befolyástól mentesen szabad

akarát követheti. Ott megy, ahol akar, holmi utak nem hozzák zavarba. Egy darabig a parton erőlködtem hatalmas búrjándőben magamcsinálta ösvényen. A terep azonban minduntalan átkényszerített a patak másik partjára, onnan aztán megint vissza. Ez a vizen át ide-oda való kirándulás sem volt valami kellemes, de a sűrű burjándő valósággal tűrhetetlen kezdett lenni. Főnövénye ennek ugyanis a magas kórónövésű Telekia volt, melynek nagy levelei minden lépésnél egy-egy kis csupor vizet tartogattak nyakam számára a tegnapi záporból. Minden lépésnél újjrakeresztelt néhány levél.



Dragánvölgy. Ördögmalom.

(Dr. Balogh E. felv.)

Mikor aztán Afrikának már körülbelül összes vademberei helyett megkereszteltetem, úgy gondoltam, hogy ugyanezt a szívességet már sok volna Ázsia pogányaiért is megtenni. Elhatároztam tehát, hogy egyszerűen a Dragánban folytatom az utamat, úgy sincs már mit félnem a víztől. A víz ugyan egyébként egészen jól gázolható lett volna, de a símára kiesztér-gályozott nagy síkos kövek között a nagy erővel zuhogó víz egyik helyen úgy meglódított, hogy majdnem hanyattvágódtam, ami már egyenesen baptistává való átkereszteltetésemet jelentette volna. Ősi hitemet mégse akarva elhagyni, ismét kieveztem a „száraz“-ra.

Mintegy nyolc kilométert tett ki ez a mókás út, míg végre az Ördög-malomhoz érkeztem. Kicsodálkozva itt magam a gyönyörű vízesésben s környezetének abban a hátborzongató vadságában, mely tényleg azt a benyomást teszi, mintha ott az ördögök csináltak volna rendet a maguk módja és ízlése szerint, visszaindultam ugyanazon az úton. Útközben kőzetvizsgáló kötelezettségemnek is eleget téve, bizony már öreg este lett, mikor a Zerna torkolatához visszavergődtem.

Bár egész nap napsütésben jártam, mégis állandó felhőszakadásban, úgy, hogy nem is maradt rajtam semmi száraz, csak a különösen dédelgetett gyufa és dohány. Ha még hozzávesszük, hogy a rettenetes út miatt motorom is kezdett már kihagyogatni, érthetőleg mázsás súlyként ereszkedett rám a komor kilátás, hogy mostmár mi lesz. Aggasztóan borulni is kezdett. Kizárt dolognak látszott, hogy a még messze levő előző tanyámra rátaláljak. De azért mégis megpróbáltam. Elvégre egészen mindegy, hogy itt borul-e rám a medveváró éjszaka, vagy odább egy kilométerre.

Már alig láttam, amint botorkálásom közben valósággal belebotlottam a sötét fenyők között egy, még nem is egészen elkészült fakunyhóba. A gazda, aki ide kiszámúzott valami erdőkerülőféle volt, az első csudálkozás után szíves barátsággal fogadott. A „ház“ egyetlen kis „szobá“-ból állott. Ennek egyik sarkát földbevert cövekekre rátákolva a gazda fekvőhelye foglalta el, a másik sarokban egy tehén kérődött, a harmadikban kisborja türelmetlenkedett, a negyedik sarok volt csak üres. Ide hintett a háziúr egy kis szénát, hogy mégse feküdjem éppen a kopasz földre. Bizonyosan többet is tett volna, de nem volt. A ház előtt egy kis tüzet is rakott. Az erősen lehült estén ez neki is jólesett, nekem meg különösen szükséges volt, hogy ruhámat legalább félig-meddig megszársítam.

Lefeküdve rögtön megállapítottam, hogy a házikó gerendafalának betömetlen rései között átsüvítő hideg szél, a durva göröngyös föld, nyirkos ruhám, az el-elbődülő tehén, nyugtalanul toporzékoló borja és házigazdának kemény göcsben kínlódó szaggatófűrész hangjára emlékeztető rémes horkolása szerfölött goromba dajkák ahhoz, hogy az embert álomba ringassák. Mindenesetre a hideg volt a legkellemetlenebb. Didergésem közben rövid időre ha el is aludtam, zürzavaros álmom még akkor is a fázás érzése körül szövődött.

Ilyen didergős álmom közben egyszercsak valami jótékony melegséget érzek az arcomon. Ez azonban lassanként kezd valami kellemetlen rásपोlyozó dörzsoléssé fajulni, sőt ez a meleg reszelő kezdi fületem olyan kegyetlenül ráncigálni, hogy felriadtam rá. Kezemmel önkéntelenül magam elé kapok . . .

Szörös!

Meghült bennem a vér.

Lidércnyomásos álmom zürzavarából a való életre még csak hiányosan eszmélve fel, a logikátlan kábulat kódén át valami szörnyűséges gondolat

villant meg: ez nem lehet más, mint maga az ördög, a főmolnár innen az Ördögmalomból. De mit akarhat ez velem? Világos, hogy elvinni. Az emberekkel ezt szokták tenni az ördögök. De nagyságos ördög úr — elképzelhetetlen gyorsasággal száguldva agyamban a gondolatfűzés — itt valami tévedésnek kell lennie! Talán a másik sarok! Hiszen én embertől kitelhető legistenesebb életet éltem, legalább ma, sőt tegnap is. Még az útamba került néhány viperát sem bántottam s annyi keresztvizet kaptam, amennyi még a levelvetemedettebb gyilkos bűnét is lemosta volna. Hamar gyufát! Legalább lássam meg, mielőtt nem késő.

Hát a borjú volt. Az anyját kereste. Szopni akart, de eltévesztette a sarkot.

A többi már nem érdekes.

*

Hirtelen ez a turistaélmény jutott eszembe, amikor hölgyünk szódorongjaival csapkodott maga körül. Vajjon mit csinált volna a helyemben? Bizonyosan azt, amit én: örült volna, hogy nem vitte el az ördög és nagyon szépen megköszönte volna a szállást. Kifogásolható lenne ebben az összehasonlításban, hogy ez a majdnem félszázad előtti kaland a turistáságnak szinte még a kőkorszakába esik. Való igaz. De az is igaz, hogy a turistaság eszmei tartalma, ha — mondjuk — tudatalatt, vagyis gyönyörű cikkekkkel és eszmeifuttatásokkal még agyon nem magyarázva, akkor is az volt, ami ma. A világ kétségtelenül nagyot haladt azóta, de az is bizonyos, hogy távol állunk még attól, sőt jósolni lehet, hogy véglegesen távol, hogy a természetjáróknak minden hajtásnyira egy minden kényelemmel felszerelt menedékház álljon rendelkezésre. Kár is lenne, mert az ilyen agyonkultúrált, városiasítottá züllesztett természet katasztrófálisan veszítene várásából. Aki turistának tartja magát, a fenti tréfás kalandhoz hasonlóra ma is, sőt száz esztendő múlva is el lehet készülvén, amibe ha belekeveredik, bizonyosan nem fogja hiányolni a hideg-meleg vizet és társait.

Nem merném hölgyünket meggyanusítani, hogy az Úz Bence menedékház létesüléséhez anyagilag vagy erkölcsileg egy körömfeketényit is hozzájárult volna. Honnan veszi tehát a jogot annak nyilvános és amellett igaztalan és belátástalan ócsárolásához? Aki ilyet tesz, az turista-igazolványa szerint lehet „turista“, de lelkileg még nagyon távol áll attól. Az ilyeneknek még sokat kell járni az igazi, komfort nélküli természet kemény iskolájába, hogy meg tudja becsülni még a legapróbb kényelmi morzsákat is, különösen ha azokhoz tisztán csak ismeretlen mások áldozatos jóvoltából jut.

Sajnos, hölgyünk nem egyedülálló csodabogár, hanem mutatványszám a mostanában már szaporodni kezdő parvenü-turistákból. Értsék meg ezek, hogy a menedékházak nem komfortos szállodák, fényes éttermek és bárók. Akik ilyet igényelnek, csak maradjanak otthon, ott válogathatnak is közöttük, s ott jól kinyitott pénztárcájuk ellenében szabadon ócsárolhat-

nak kényük-kedvük szerint. Gondolom, hogy nem tévedek, ha azt hiszem, hogy akik a menedékházakban ilyen kirohanásokkal magukra akarják a figyelmet terelni, ezt csak azért teszik, hogy előkelőségüket fitogtassák, hogy ők milyen igényekhez vannak hozzászokva. Ezek szegények elfelejtik, hogy előkelő turista nincs, hogy az igazi turista, amikor otthon hátizsákját felveszi, ú. n. „előkelőségét“ már le is teszi, ha ugyan van, sőt annál inkább leteszi, minél inkább van és aki ennek birtokosául mégis igyekszik magát feltüntetni, annak egészen biztosan egyáltalában nincs.

Az igazi turista nem fogad aszkétaságot, útjában szívesen veszi a minél nagyobb kényelmet, a lehető meleg otthont a menedékházban, de ezeket mégis pusztán csak hídaknak tekinti, melyek az egyik napot a másikkal összekötik. Nem a menedékházakért hagyja ott elhájásító otthonát, hanem a természetért, erről pedig már előre tudja, hogy nem fogja kegye tenyerén hordani, hanem próbára teszi, nehéz teljesítmények elé állítja, talán meg is kínozza, de cserében testileg, lelkileg neveli, edzi, gyönyörködteti, nemesebbé teszi, s lelkét az emlékek pazarul színes és ragyogó virágaival tölti meg.

Ami ezt az utolsó pontot illeti, hölgyünk is vitt emléket, sőt hagyott is. Csakhogy egyikben sincs köszönet.

Dr. Balogh Ernő.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hargitai képek

VILLAM.

Füledt augusztusi délután. Fent vagyunk a Bagolykőnél. Délelőtt még ragyogott a nap, most nehéz esőterhes felhők súrolják a hegytetőt. Széltől borzolt hajjal gubbasztunk a sziklán, várjuk, vonuljon el a nagy idő. A felhőket sebesen viszi a szél, mi már nem ázunk meg. De lent a völgyben zuhog. Az eső szürke takaróként borítja be a Csíki medencét. A háttérből fenyegetően emelkednek ki a hegyek, komoran, sötéten.

Egyszerre, — lélegzetelállítóan, mint egy látomás, — középen megtört vadító nyíl villan fel az égen. Szikrázva nyílegyenesen csap le a Kárpátok sötét vonulatába.

Hirtelen lehunytt pilláink mögött újra, meg újra felvillan Isten ragyogó nyila, míg a távoli mennydörgés utolsó moraja is elhalkul.

Mire kinyitjuk a szemünket, felettünk, kék égből ragyog a nap...

VIHAR.

Alkonyodik. A forrástól jövök s csodálkozva nézem a sejtelmes, ijesztő lilafénybe borult világot. Átmenet nélkül, komor ijesztő lett minden: a ház felé kanyargó ösvény, a fehérre meszelt falak, a fenyők, a hegyoldal. A

kápolnában valaki orgonál, a hangok félve lopódnak a mélyzöld fenyőerdőn keresztül és lassan, észrevétlen tűnnek el az alkonyatban. Mire a házhoz érek, mély süket csend ül mindenben. A társaság a tornácra ül. Az eget figyelik.

Sebesen rohannak felénk a felhők, a vihart sejtető lila fényt fenyegető szürkesség váltja fel. A fenyők haragos zöld színe is elfeketedik. A szél végig vág a hegyoldalon. Az erdők fájdalmasan felnyögnek s a fekete Kossuth-szikla mögött feltűnik egy hatalmas fehér felhőgomolyag. Mintha rossz szellemek űznék, rohan előre, mindent betakarva. Eltűnik a szikla, az erdők, a völgy, minket is körül fog ez a megfoghatatlan fehér takaró... Egy újabb szélroham felszaggatja a felhőket. Újra feltűnik a völgy, apró házaival, látjuk a Kossuth-sziklát. Csak elvétve leng már a fákon egy-egy felhőrongy...

Egy árva nyirfa remeg a ház előtt. A szél türelmetlenül szaggatja az új rohamra érkező, mindent újra elborító felhőtakarót.

A lépcső alján örökdő fenyők kétrét görnyedve birkóznak a vad széllel. Az meg egyre jobban tombol, süvöltve, örülten száguld el az erdők felett. Hirtelen villámlás és soha végetérni nem akaró csattanás ráz össze bennünket. A ház mögött felbőg egy tehén...

A villámok egyre sűrűbben villannak fel és halnak el a semmiségben. A beállott sötétséget egyre jobban hasogatják ezek a tüzes nyilak... A mennydörgés lassan távolodik. A szélroham csendesül, szakadoznak a felhők... és hirtelen megered az eső.

ERDŐTŰZ.

Borult, füledt volt a levegő már délelőtt is. A felhők a fenyők tetejét surolták. Kesernyés füstszag kúszott be észrevétlenül a házak közé. A kápolna feletti oldalon nagy, sárgás felhő gomolygott szüntelen... Egész nap csendes volt a ház, a férfiak vadászni mentek. Alkonyodott, mire megjöttek. Ők hozták a hírt, hogy ég a csutakos a Bagolykő alatt... Estére feltisztult a levegő. Akkorra már lángban állott a hegyoldal. Bevilágította az egész telepet. A kápolnán a vörös félhomályban ijesztőn lángolt szent István kettős-keresztje. Néztük az égő hegyet. A csutakos alacsony tüze akkor mászta a fenyves oldalt. Meggyult egy fenyő. Nagy vörös kigyó tekeredett rá. A fa kétségbeesetten felnyögött s lobogó lánggal kezdett égni, mint egy óriási fáklya. A fenyő ágai elhamvadtak, a tűzkigyó magára maradt. Fejét hirtelen a levegőbe fúrta, eldőlt s ezer csillaggá válva, szállt a síró erdő felett... Meghalt egy fenyő... Meghalt kettő... három..., jajgatva, fel-felnyögve haldokolt egy erdő...

Máthé Borcsa.



Dr. szövérdi SZÁSZ FERENC

Az erdélyi magyar közéletet pótolhatatlan csapás érte. Június 2-án hosszas szenvedés után elhunyt dr. szövérdi Szász Ferenc, Kolozs vármegye alispánja, életének 52-ik évében. Gazdasági akadémiát végzett, de megszerezte az államtudományi doktorátust is. Végigküzdötte az első világháborút. Sokszoros kitüntetéssel mint tartalékos tüzérhadnagy szerelt le és birtokán visszavonulva gazdálkodott. Jómódot és kényelmes életet biztosító földbirtokát a románok azonban majdnem teljes egészében elvették. A csapás nem ejtette kétségbe. A Minerva Nyomdai Műintézetnél hivatalt vállalt és mintha a csapás csak megacéloította volna akaraterejét, hivatali elfoglaltságából fentmaradó idejét elárvult magyarságunk ügyének szentelte. Sok lenne még felsorolni is ama legkülönbözőbb irányú intézményeinket, melyekben, teljes erejét és lelkét beleöntve, örömmel, mindig jókedvvel, fanatikus odaadással munkálkodott, annak az akkori időknek legparancsolóbb célja érdekében, mely Erdély sötét, csillagatlan éjszakájában porba sújtott magyarságunk felemelése, helytállása, megerősítése, önbizalmának visszaadása volt. Amit ebben elértünk, abban dr. Szász Ferencnek orosz-lánrésze volt.

Egyesületünknek régi hűséges tagja volt. Bár egyesületi életünkben feltűnőbb részt nem vett, de érdeklődésével, áldozatkészségével, drága magyar lelkével mindig mellettünk volt. Gyakran mondogatta: az EKE jó kezekben van; ha így állana minden más intézményünk!

Sokat tanultunk Tőle. És tanuljanak élete gyönyörű példájából a következő nemzedékek is a viharban sziklaszilárd megállást, önzetlenséget, soha nem lankadó munkát és törhetetlen hitet akkor is, mikor minden már elveszettnek is látszik.

dr. B. E.

Túrára

Erdély településtörténetének vázlata Szent István koráig... A visszatérés óta újból nekilendült értékes feltáró és kutató munka alapján készült tanulmányból tájékozódást kapunk Erdélyünk ősi lakottságáról és az itt élt népek térfoglalásáról. Az őskori, kőkori élettől folytatólagosan a XII. századig kapunk így értékes „képsorozatot”. Megtudjuk, hogy a népvándorlási népek nyomására elvonuló rómaiak után fokozatosan tovább csökken itt a lakott népek által művelt terület és hogy a római kultúrának itt folytatásos élete nem létezett. Így a magyarság megjelenésekor közel kétezer éves elnéptelenedési folyamatot állít meg. Sőt a XII. század elejére már elfog-

lalja a vaskori ember által lakott addigi legszélső kultúrterület határát, s a még szabad területekre ugyanakkor szászokat telepít. E század elején jelennek meg a románok is Erdélyben, hol az addig műveletlen havasi legelőket szállják meg nyájaikkal. Csak Hunyad- és Krassósözvény megyék területén ereszkednek le a rómaiak előtt és alatt lakott terület-foltokra. *Igy nyugodtan elmondhatjuk, hogy a szászok és románok Erdélyben csak a XII. századtól kezdve és csak a medence peremvidékén léteznek...*

László Gyula tanulmányából.

Erdélyi Múzeum, Kv., 1943. XLVII. évf. 3. sz.

*

Agyagfalvának nemcsak a közeli síkon 1505-ben hozott székely törvények adnak kortörténeti nevezetességet és nemcsak az, hogy innen indul el 1848-ban a székely ellenállás. A mi figyelmünket a község közepén emelkedő fehér torony kelti fel mostan... Hajdani moldvai török hűbéresek betörése és a megszállók zsarolása ellen védelmet nyújtó falnak a kaputornya ez... Homlokzatán olvasható 1628-as évszám elárulja korát. Az erősség mögött a csúcsíves templom békés nyugalma fogad. Sokszögzáródású szentélyén finom vonalú ablakok mosolyognak. Bent a félköríves diadalív mögötti szentélyben a hajdani boltozatból csak két gyámkő maradt hírmondónak. A szentélyben látható félköríves papifülke és a körtetaggal díszített gyámos déli bejáró a késő gótika alkotása. De a nyugati kapukeret csúcsíves ízlése már a reneszánszból is vett át szerkezeti részeket. Későbbi kutatóknak marad a mészréteg alatt lappangó falfestmény-maradvány... *Harcos századok és alkotó elődök figyelnek itt a jelenre...*

Entz Géza: Székely műemlékek a Nagyöküllő mellett c. tanulmányából.

Ellenzék, Kv., 1943.

*

Erdély gyógyfürdői... Se szeri, se száma Erdély földjén a gazdagon bugyogó ásványvizeknek, borvizeknek, gyógyvizeknek. Akadnak olyan helyek, ahol elég egy botot a földbe szúrni és már kibuggyan a pompás, üdítő ásványvíz. Ilyen körülmények között nem csoda, ha lépten-nyomon gyógyfürdőkre akadunk kincses Erdély területén... *Szóvata* az erdélyi sóvidék legszebb része. Az itteni 1870-ben keletkezett *Medve-tónak* sótartalma 23 százalék. *Borszék* erdőrengetegben meghúzódó gyógyfürdője már a 18. században ismert volt. *Tusnádfürdő* a múlt század közepe óta jelentékeny fürdőhely. Pompás kirándulások középpontja. Innen közelíthető meg legjobban *Szent Anna-tó*, *Bálványosvár*, a *Torjai bűdösbarlang*. Mint magaslati gyógyhely jön figyelembe *Gyilkos-tó* a közeli, felejthetetlen szépségű *Békás-szorossal*. 1000—1500 m. magasságban húzódó sétahelyei a legváltozatosabb természeti szépségeket tárják a szemlélő elé. A bájos *Hargita-fürdő* 1300 m. magasságával, vasas, szulfátos gyógyvizével *házánk legmagasabban fekvő* gyógyfürdője... Még számos kisebb-nagyobb gyógyhelyet találunk Erdélyben. Pl.: *Málnás*, *Előpatak*, *Kovászna*, *Homoródfürdő*, *Korondfürdő* stb.... Mindezek jó kiránduló lehetőségeket is nyújtanak a turistáknak...

Nagyszerű képekkel díszített idegenforgalmi lapunknak, a Hungária Magazinnak 1944. áprilisi számából.

B. I.

IRODALOM

Gyilkostó. Részletes útaikalauz képekkel. Irta: Nagy Ödön ny. kollégiumi tanár, Marosvásárhely, 1943. — Gyilkostó turista életünknek egyik legvonzóbb helye. Úgy igézi ez a csodás hely és környéke minden természetjárónkat, mint illatozó színpompás virág a dolgoz méheket. Ennek a szépséges „turista virágnak“ a megismerésére vezet el bennünket a Marosszéki Osztály volt elnökének könyvecskéje. Megszállási lehetőségek felsorolását, növény- és állatvilág egy-két jellemzőjének településhelyét és az egyes kilátó pontokról elénk táruló képeket ismerteti könyvecskénk. Ha szűkre szabott keretben is, jó szolgálatot jelenthet minden Gyergyót járó turistának. De nemcsak Gyilkostó, hanem a környező turista helyek is kaptak rövidke méltatást kalauzunkban. Így külön fejezetek ismertetik: a két **Cohárd**, **Gyilkoshavas**, **Csikibükk**, **Likashavas**, **Vithavas**, **Lóhavas**, használatosabb turista ösvényeinek leírását. Egy nagy hibája van könyvünknek. Csak dióhéjban tárgyalja a felsorolt helyeket. Pedig mi sokkal részletesebb kalauzokat szeretnénk már forgatni ezekről a helyekről. De Gyilkostó újabb kalauza így is nyeresége turista irodalmunknak. **B. I.**

Szolnok-Doboka magyarsága. Most hagyta el a sajtót Szolnok-Doboka vármegyének fenti cím alatt megje-

lent, tágabb értelemben monografikusnak tekinthető leírása. A kereken véve 300 szövegoldalra terjedő tekintélyes könyv, mely számos szövegek közötti képen kívül 296 külön műmellékleti táblán gyönyörű képeket is közöl, korszerű áttekintést nyújt mindama kérdésekről, melyek a magyarsággal összefüggésben állanak, kivéve az utolsó 22 év megszállási idejét, melynek a tárgyilagos ismertetésére még nincs meg a kellő történeti távlat. Szolnok-Doboka földjének honfoglalás előtti, sőt történelem előtti idejének településtörténetét is megtalálja az olvasó e könyvben.

A mű kezdeményezésének érdeme **gr. Bethlen Béla** főispáné, a gondos és fáradságot szerkesztést **dr. Szabó T. Attila** egyetemi tanár végezte, a csinos kiállítáért a **Minerva-nyomda Rt.**-t illetit dícsért. Könyvkereskedésekben már kapható. Ára 40 pengő.

Tartalma a következő:

Gr. Bethlen Béla: Előszó. — **Balogh Ernő:** Szolnok-Doboka természeti értékei és szépségei. — **László Gyula:** Szolnok-Doboka területének települése Szent István koráig. — **Makkai László:** Belső Szolnok és Doboka megye a középkorban. — **Jakó Zsigmond:** Belső Szolnok és Doboka magyarsága az újkorban. — **Szabó T. Attila:** Dés története. — **Bíró Sándor:** Szamosújvár története. — **Entz Géza:** Szolnok-Doboka műemlékei. — **Bíró Sándor:** A magyar iskolaügy Szolnok-Dobokában. — **Palotay Gert-rud:** Szolnok-Doboka magyar hímzései. — **Jegyzetek.** — **Szabó T. Attila:** Utószó.

Szorosan nézve úgy tűnhetik fel mintha turista szempontból a közölt cikkek közül alig néhány érdekelhetne minket. Valójában azonban egyetlen sincs közöttük, amelyből értékes tudást ne meríthetnénk. A cím után szárazaknak látszó fejezetek is élénken, ügyesen úgy vannak megírva, hogy mint olvasmányok is élvezetet nyújtanak. A részletes ismertetésre és méltatásra úgy, amint azt ez a terjedelmes és minden vonatkozásában modern könyv megkívánhatná, sajnos nincs elég terünk. Főképpen történeti munka, magyar történeti. Benne a magyarság multja vonul el előttünk gyötrő, irtó, gyilkoló viharaival, csak itt-ott felcsillanó verőfényével. Jó ezt minden magyarnak ismerni — legalább okulásul.

dr. B. E.

HIREK



Bombatámadás érte városunkat június 2-án. Mint a napilapokból már ismeretes, Kolozsvár sem kerülte el azt a terrortámadást, amely — úgy látszik — minden valamirevaló városunknak kijut. A közelebbi adatokat mellőzve, e helyen a pusztításról rövid általánosságban csak annyit, hogy megborzad az ember a romok láttán, ártatlanok százainak pusztulásán és önkéntelenül felteszi a kérdést, hogy tudhat az ember ennyire, a leg-

vérszomjasabb állatnál is szédületesen mélyebbre lealjasodni!

A terrortámadás tagjaink közül néhánynak okozott ugyan anyagi kárt, de eddigi tudásunk szerint életét senki sem vesztette közülünk. Valamennyire kapcsolatban van azonban egyesületünkkel egy megrázó tragédia, ami három évvel ezelőtt elhunyt felejthetetlen emlékü **Baczoni Géza** tagtársunk nővérét, **Baczoni Magdát**, férjezett **Oláh Sándornét** érte. Alighogy értesült az orosz harcvonalon küzdő férje hősi haláláról, őt magát 4 kis fiával együtt, kik közül a legidősebb 6 éves volt, megölte a terrortámadás egy gyilkos bombája.

Dr. B. E.

MTSz május 17-én megtartott tanácsülésén **Csizik Béla dr.** elnök átadta négy vizsgázott turistának a szövetségi túravezetői jelvényt és oklevelet, **Faragó Ferenc** és **Romhányi Antal dr.-nak** pedig, több mint tíz éves szövetségi munkásságuk elismerésére a Szövetség ezüst jelvényét.

Csizik Béla dr. elnök bejelentette: az **OSK** a házastársak igazoltatását továbbra is megkívánja a szövetségi igazolványt kiváltó turistáktól;

Vörös Tihamér úv. másodelnököt szabadság ideje alatt **Papp Dénes** társelnök helyettesíti;

A szövetségi kiírás alapján beérkezett turista földrajz c. pályamunkát dícsérettel jutalmazza a tanács. Egyben felhatalmazza a bizottságot, hogy a turista földrajz oktatását elősegítő könyv anyagának összeállítására tegyen javaslatot;

a **TTE** feloszlatásával kapcsolatosan **Batiz Dezső** tanácstagsága továbbra is érvényben marad, mert a választás személyre és nem egyesületre vonatkozik;

a **TTE** alkotások kezelése ügyében később határoz a tanács, mert az illetékesek előreláthatólag továbbra is munkás kezekre kívánják bízni ezek gondozását és használásának irányí-

ását. Elnök javaslatára a Szövetség ellenőri tisztségére **Szöllőssy Jenő dr.** **BBTE** tagot hívták meg, jegyzőnek pedig **Bényei László** **MTE** tagot választották meg és **Szunioh-Arvey Nándor dr.** lemondásával megüresedett tanácstagságra **Ambrus István** **MTE** tagot hívta be a tanács, mint soronkövetkező póttagot.

Rubányi Vilmos a gallyatetői szövetségi menedékház karbantartásával és kezelésével kapcsolatos jelentését terjesztette elő. Ismét bejelentette, hogy a **MKE** továbbra is ellenszolgáltatás nélkül intézi a menedékház kezelését.

Vörös Tihamér üv. másodelnök többek között bejelentette:

a jósmafői szövetségi barlangszálló felavatását május 20-án tartották;

a **Vándorkedv TE** ellen panasz érkezett az **OSK** útján, kiadták az ügyet kivizsgálásra és jelentéstételre az ügyésznek;

a **BBTE** 75 éves és turista szakosztályának 40 éves működéséről beszámoló ünnepi közgyűlésen **Csizik Béla dr.** képviseli a Szövetséget;

a **börzsönyi kisimóci TIT** menedékházat igénybe vette a katonaság;

a **MTE** miskolci **Bükk Osztálya** 50 éves fennállásának emlékére kibővítette szentléleki menedékházát. A költségek fedezésére 8000 P. állami segély kérelmét pártolással továbbították az **OSK**-hoz;

a **Levente Központ** összekötő turista személy megnevezését kéri szövetségi képviselőjének kiküldéséhez;

a szövetségi irodalmi- és fénykép-pályázat határideje október 31. A feltetelekről a **Turista Értesítő** ad tájékoztatást.

Kristóf Sándor előadó bejelentette, hogy a szövetségi hármas csapatok részére kiírt terepgyakorlat nevezési költsége 40 P, a verseny időpontja június 3—4, a gyakorlat helyét indulás előtti napokban tudatják az érdekelt egyesületekkel.

Strömpl Gábor dr. elnökségi tag a Szövetség fénykép-pályázatára érkezett anyag elbírálásának eredményét ismertette:

Szentpétery Tibor dr. **MTE** az első és harmadik, **Dadi Miklós** **MTE** pedig a második díjat nyerték.

Az útjelzési ügyek előadója felhívta az egyesületeket, — útjelzési hiányokra érkezett bejelentéssel kapcsolatosan — hogy még a mai rendkívüli viszonyok mellett is gondozzák a jelzéseket. Különösen forrásokhoz és más turista létesítményekhez vezető jelzések állandó használhatóságára ügyeljenek.

Utazási ügyek előadója javasolta az illetékesek megkeresését **Budapest** környékén száz km. körzetben a tilos területek megszüntetésére. Elnök ezzel kapcsolatosan bejelentette, hogy

a Földm. Minisztériumban árgyalásokat folytatnak ennek a régi turista kérdésnek minél kedvezőbb rendezése érdekében.

Akner Béla bejelentette, hogy a megszüntetett **Turista Élet** helyett új lap indul, **Hegymászó és Sí Sport** címen; a mentőterepgyakorlat emlékeireit kiosztották.

Papp Dénes társelnök bejelentette: az OSK elfogadta a turista műszaki alkotások segélyezésére felterjesztett költségvetést, a kiutalás megkezdődött;

az elszámolásokat jövőben közvetlen az OSK-hoz kell felterjeszteni, ezért már most felhívja a taggyesületeket, hogy elszámolásoknál államszámviteli szempontokra ügyeljenek;

a hazai összes menedékházak műszaki adatait jegyzékbe összegyűjtötték és azt ismerteti majd a **Turista Értesítő**.

Tagtársainkhoz. Előbbi (májusi) számunktól kezdve az Erdély borítólap nélkül jelenik meg. Erre, egyébként csak a külsőt jelentő egyszerűsítésre, a nyomdai árak nagymérvű emelkedése kényszerített bennünket. Bízunk tagtársaink megértésében, hogy ezt nem veszik rossz néven, különösen most, amikor az anyaggyártáskodás az élet minden más terén is különben is fokozottabb takarékoságot parancsol. Egyben felhívjuk tagtársaink figyelmét, hogy tagdíjhátralékukat a már megküldött 72.478 sz. csekklap felhasználásával minél előbb kiegyenlíteni szíveskedjenek.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MENJEN ÜDÜLNI az ERDÉLYI KARPAT-EGYESÜLET

Forrásligeti menedékházába



Megközelítése Nagybányáról, tengerszfeletti magassága 1016 m.

Kirándulási lehetőségek a Rozsályra, Gutinra, hosszabb túra a rendkívüli szépségű Bódi-tóhoz.

Felvilágosítást nyújt az Erdélyi Kárpát-Egyesület nagybányai osztályának elnöke: Tréger Lajos, Nagybánya, Fürdőtelep. Válaszbélyeg mellékelendő!

Főszerkesztő és felelős kiadó: Dr. BALOGH ERNŐ

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Jókai-u. 2. Telefon 36-37

Minerva Nyomdai Műintézet Rt. Kolozsvár, 5522 (Nyomdai f. v.: Major József.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj